

Vogelonderzoek: van beschrijving naar begrip van gedrag

Carel ten Cate

Universiteit
Leiden

Instituut Biologie

Mocking bird

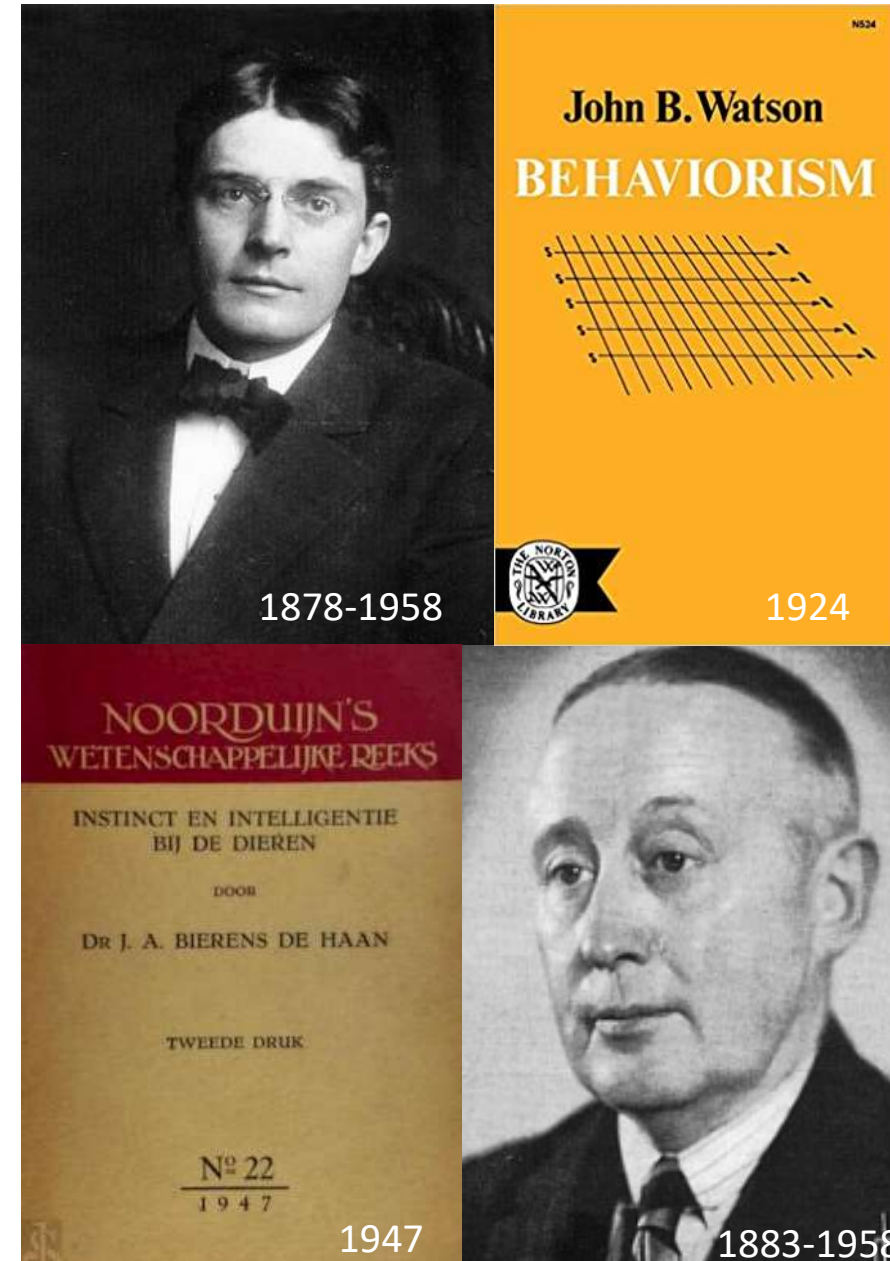
- *‘The musical powers of this bird have often been taken notice of by European naturalists, ... Some of these persons have described the notes of the Nightingale as occasionally fully equal to those of our bird, but to compare her essays to the finished talent of the Mocking-bird, is, in my opinion, quite absurd.’*

(<https://www.audubon.org/birds-of-america>)

Mocking Bird MIMUS POLYGLOTTUS: Linn. *Males* / *Females* / *Young* / *Immature* / *Adult*

Diergedrag onderzocht

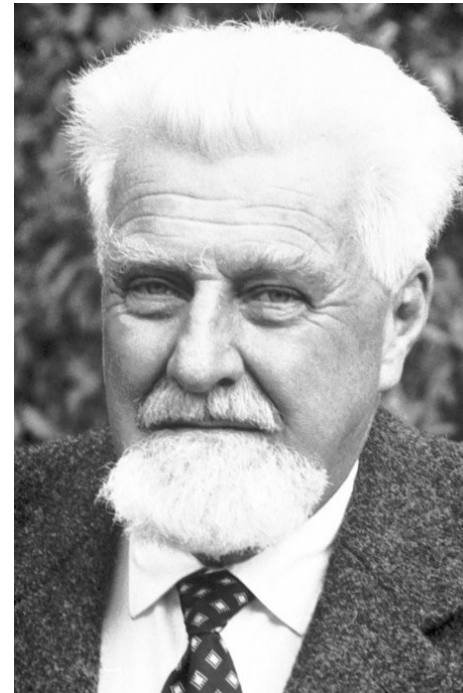
- Vergelijkende psychologie - behaviorisme: leervermogens/wetmatigheden.
- Dierpsychologie: subjectieve ervaring van dieren - gevoelens, strevingen.
- Een nieuwe benadering: ethologie (gedragsbiologie) - gedrag als biologische eigenschap.

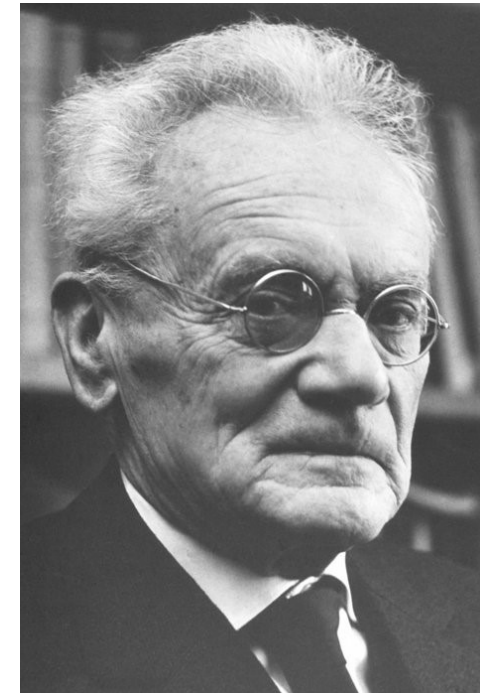
1973 Nobelprijs voor Fysiologie of Geneeskunde

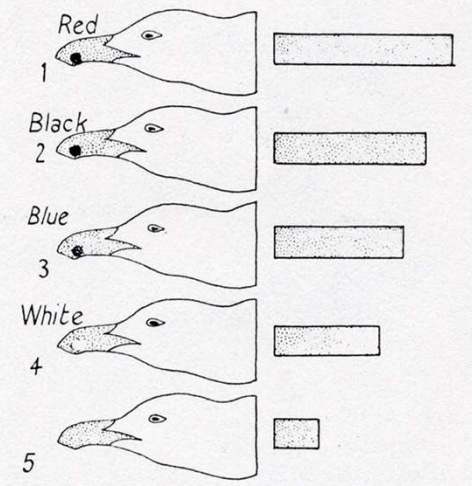
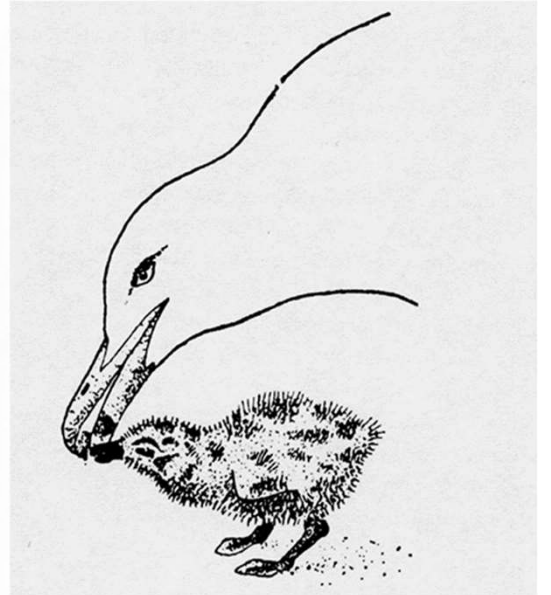
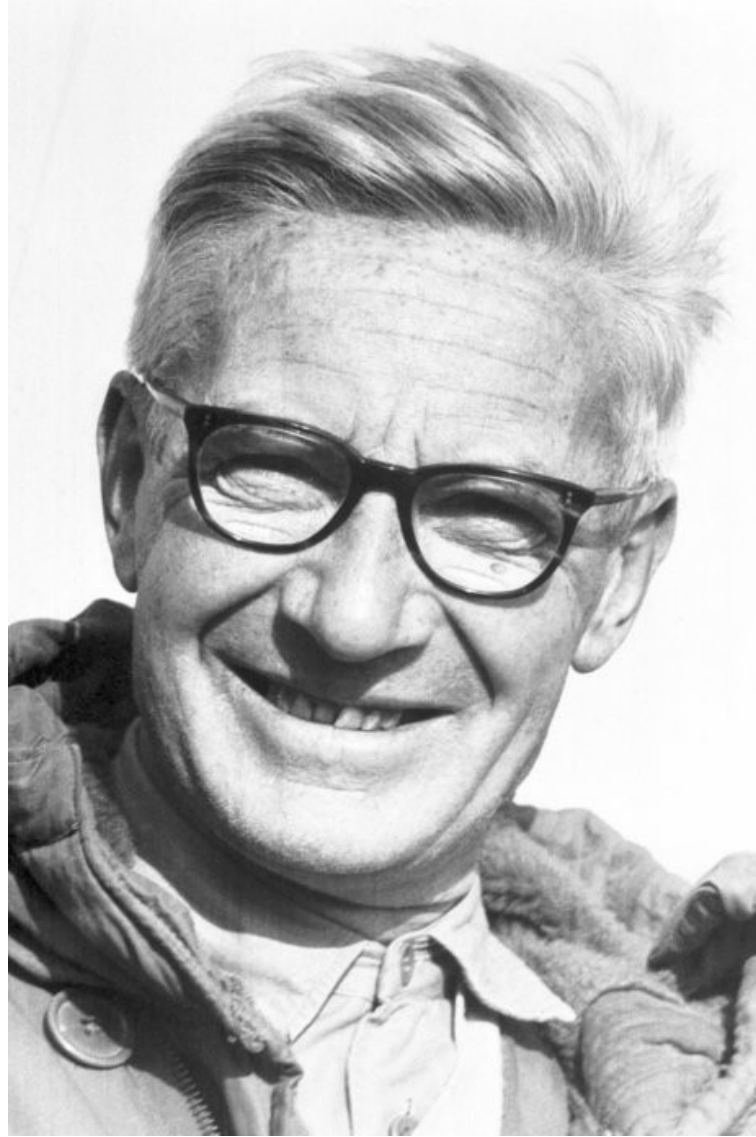
Niko Tinbergen
1907-1988

Konrad Lorenz
1903-1989

Karl von Frisch
1886-1982

Mechanisme?

Ontwikkeling?

Functie?

Evolutie?

Mocking bird

- Audubon over zang in gevangenschap:
- *‘But notwithstanding all the care and management bestowed upon the improvement of the vocal powers of this bird in confinement, I never heard one in that state produce any thing at all approaching in melody to its own natural song.’*

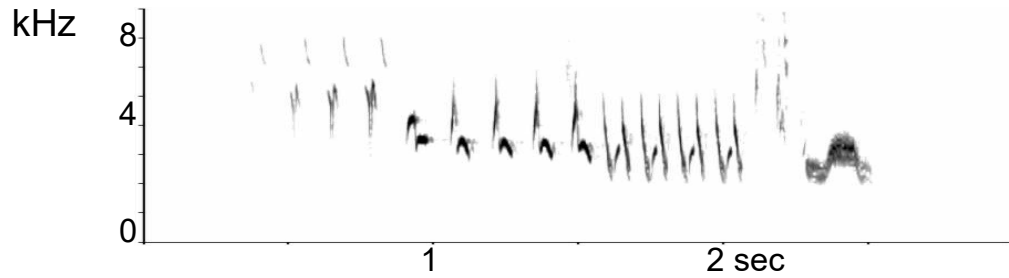
(<https://www.audubon.org/birds-of-america>)

© 1827 Reprinted and colored by G. S. ... *Mocking Bird* MIMUS POLYGLOTTUS: Linn. *Mimus polyglottus* ...

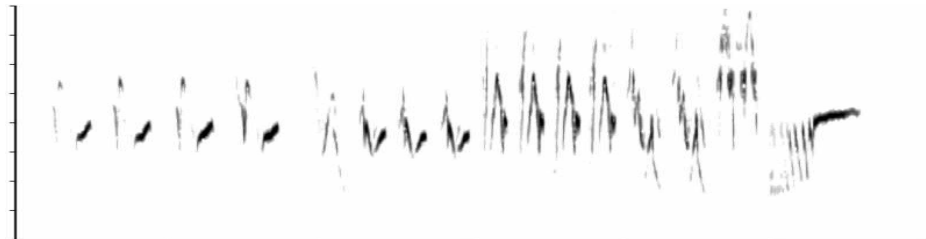
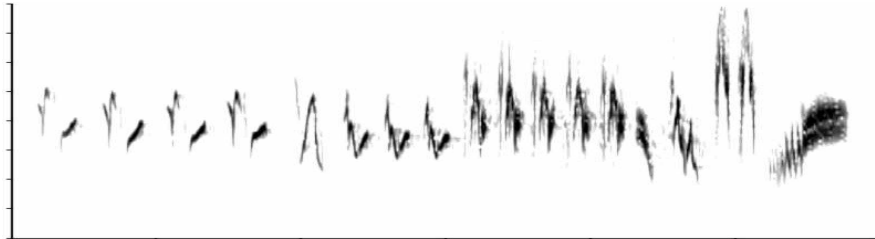
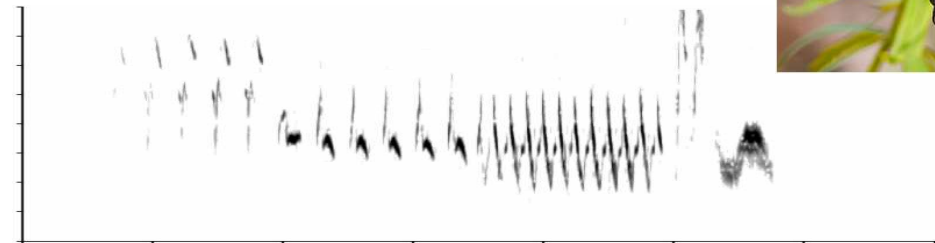
Zangontwikkeling - vink

Voorbeeld - jr 0

Jong - jr 1

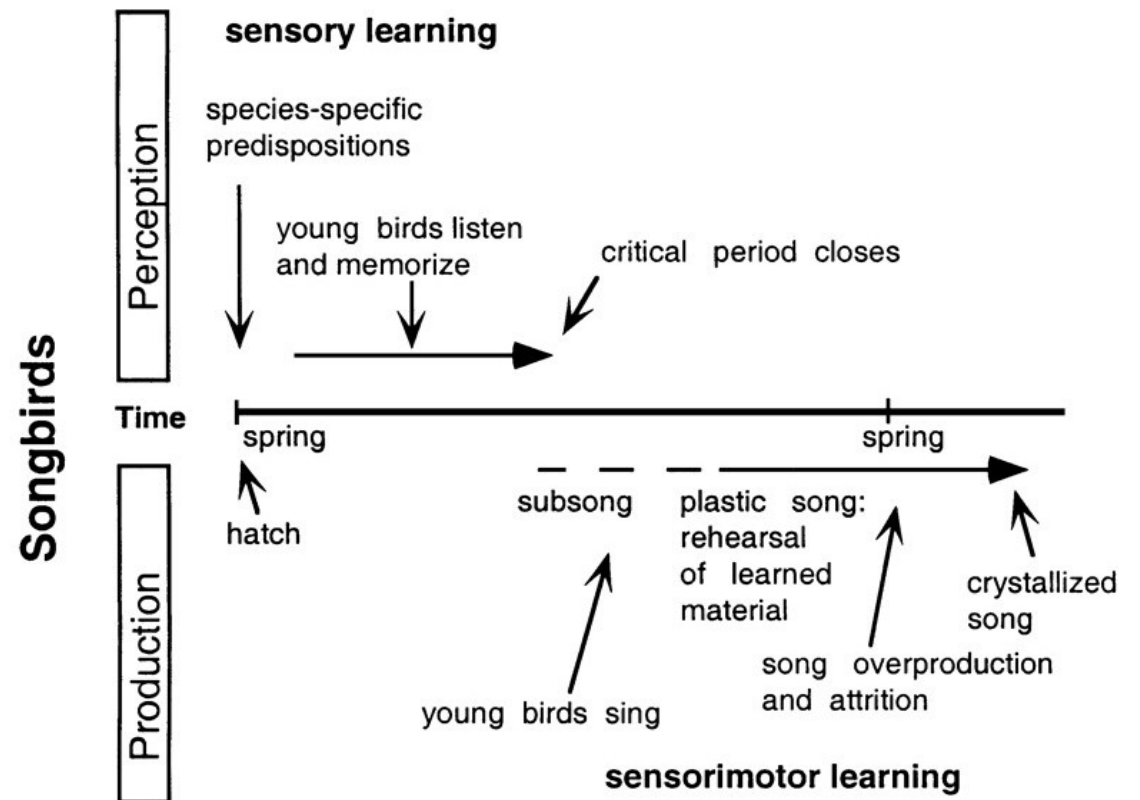
zonder voorbeeld

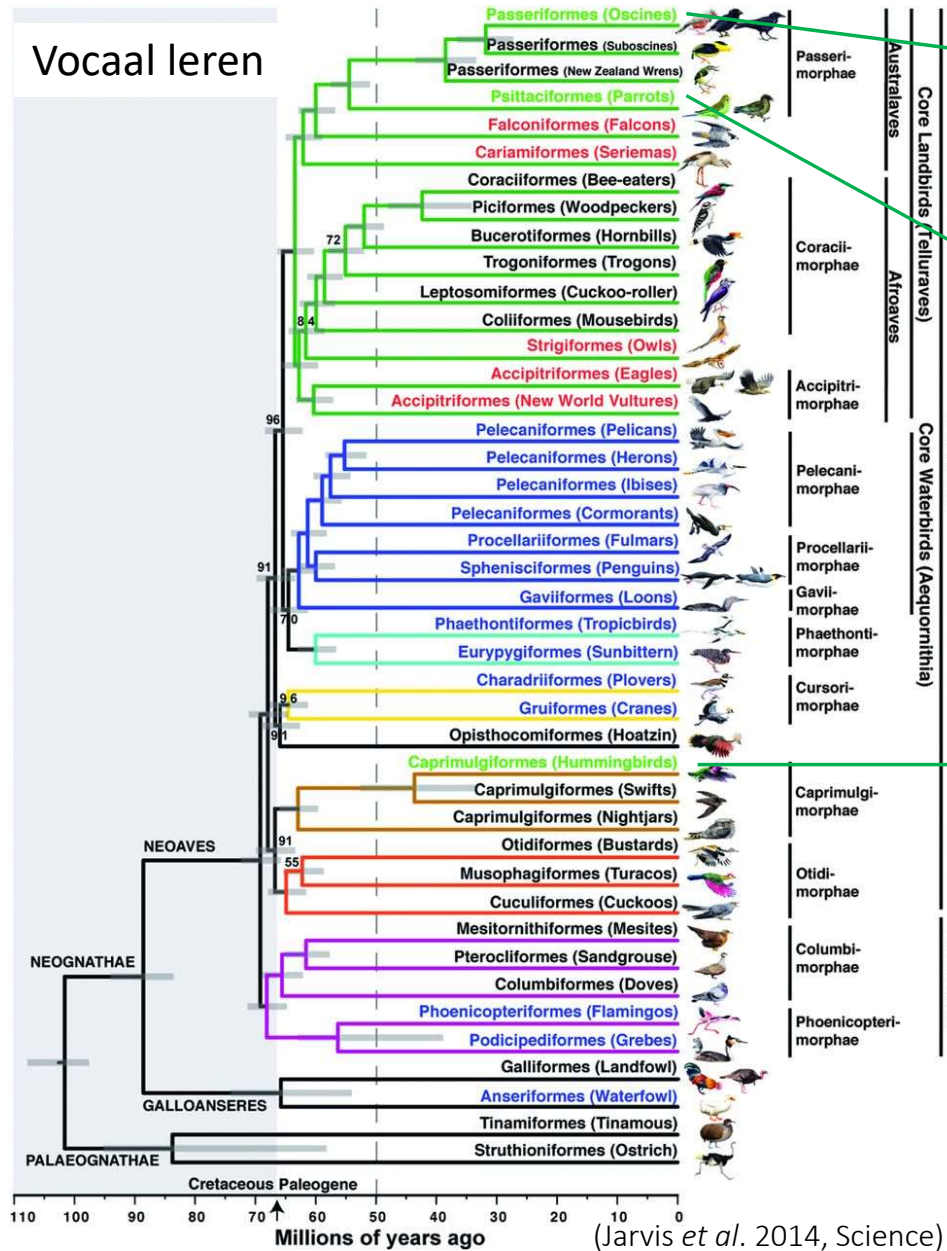
(Riebel 1998)

Zangleren - sensorimotor model

- Twee fasen:
  - 'Sensory learning': opslaan van zangvoorbeeld tijdens een gevoelige periode.
  - 'Sensorimotor learning': opgeslagen voorbeeld geeft vorm aan zang.
- Modelsysteem voor neurobiologie/neurogenetica van vocaal leren.

Vocaal leren

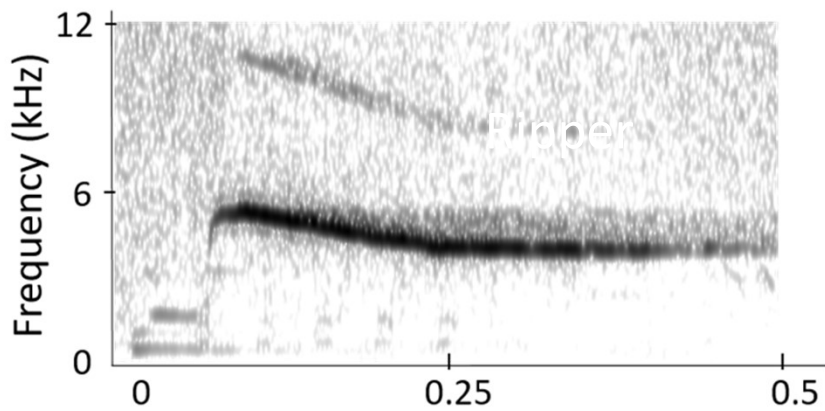

(Jarvis *et al.* 2014, Science)

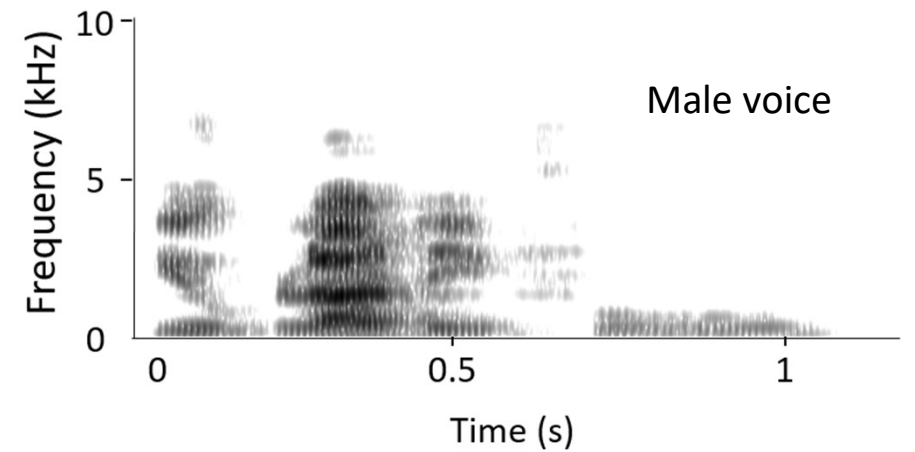
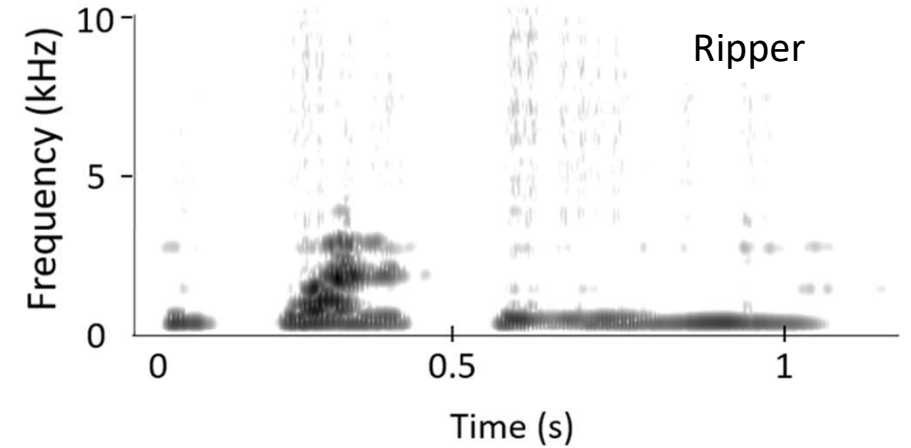

Tekstboeken: 3 X onafhankelijk geëvolueerd
Niet in andere groepen(?)

Australische muskuseend

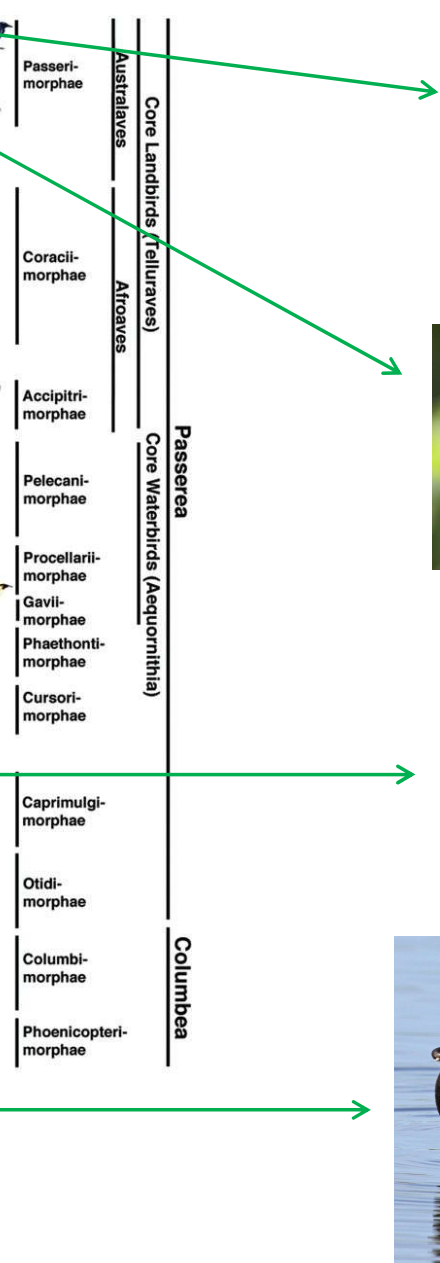
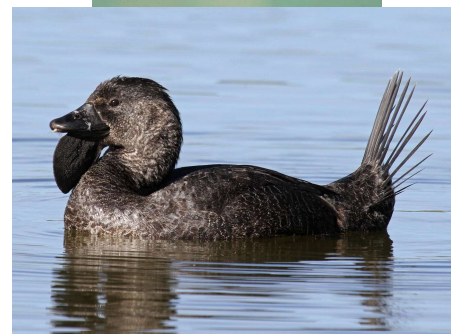
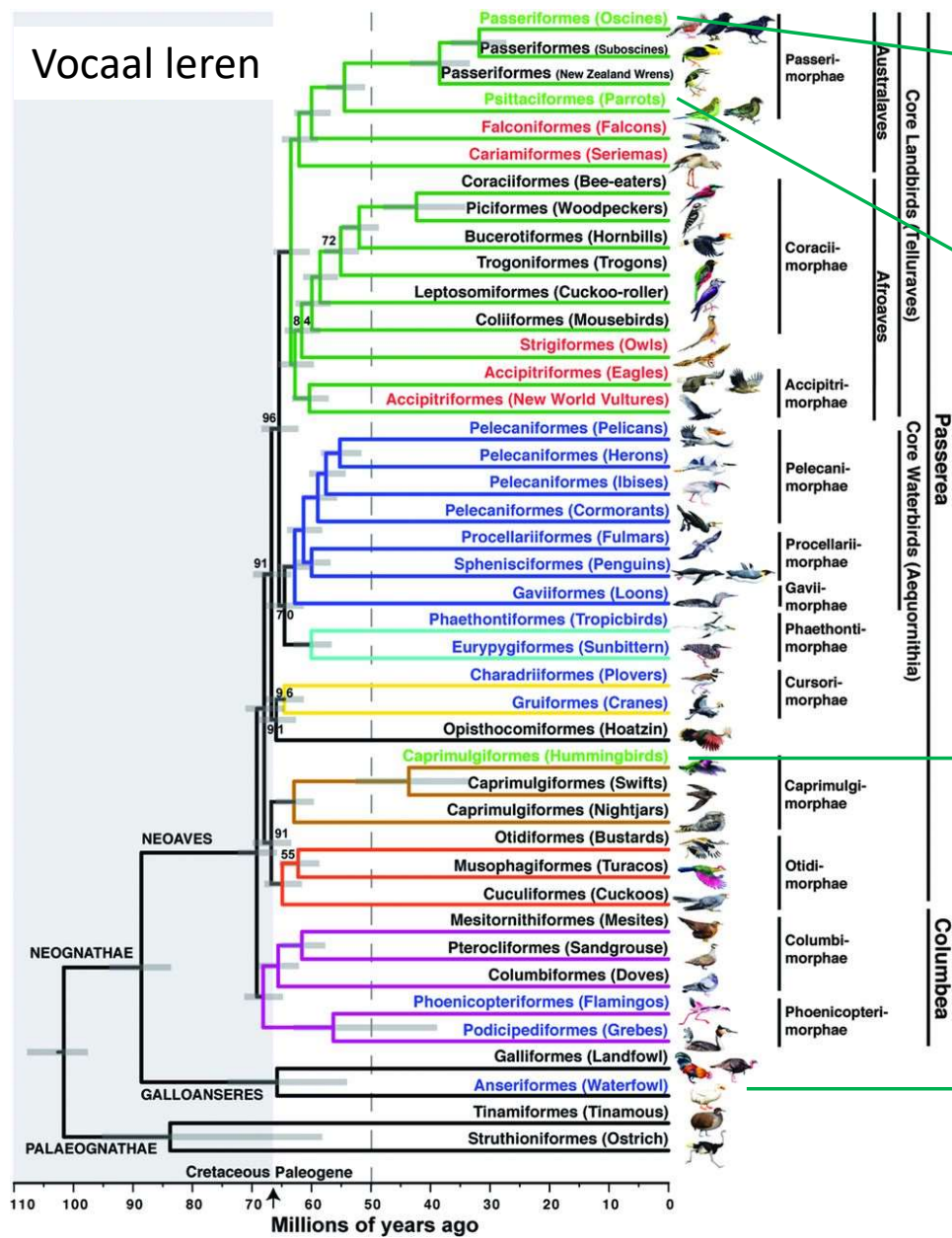

'You bloody foo(l/d)'

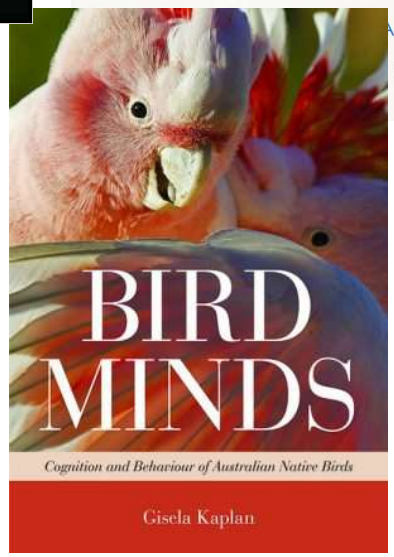
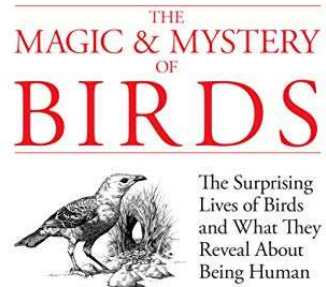
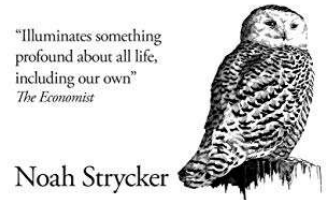
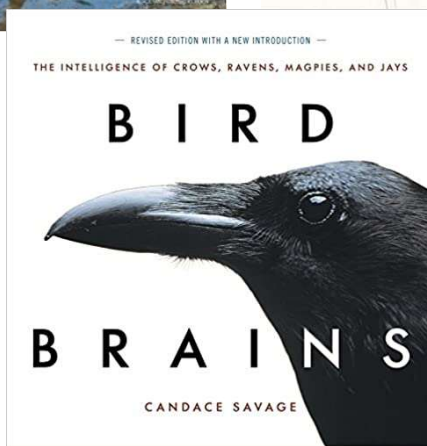
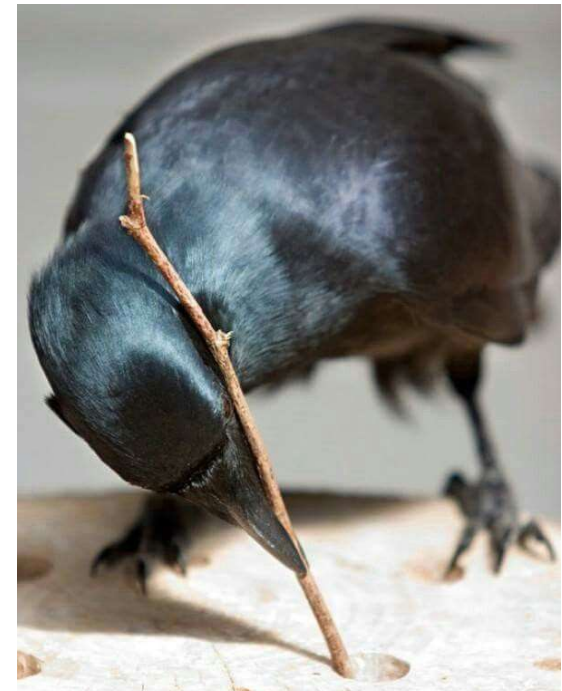
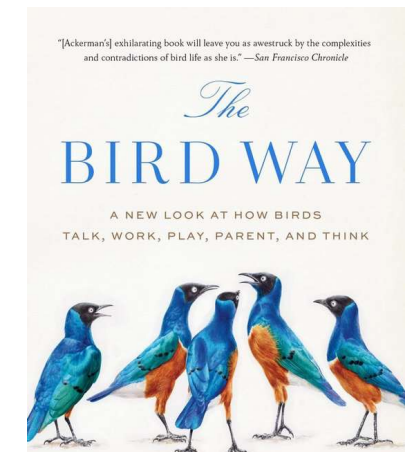
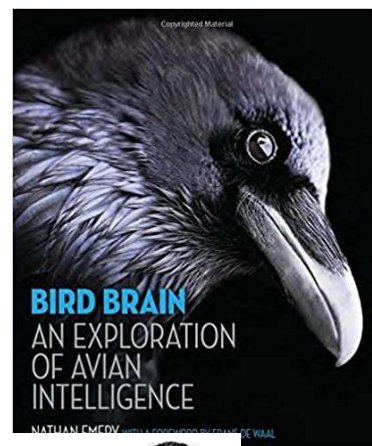
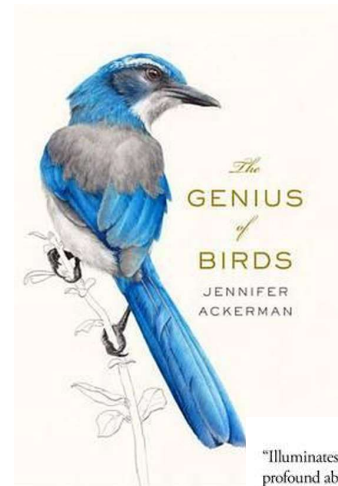
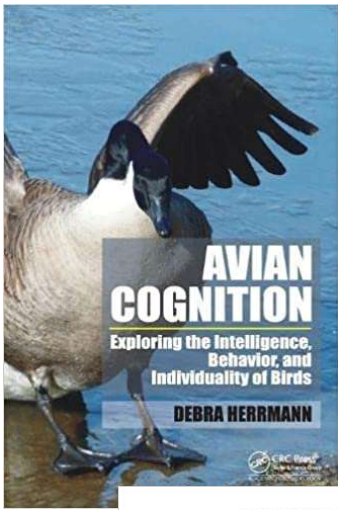

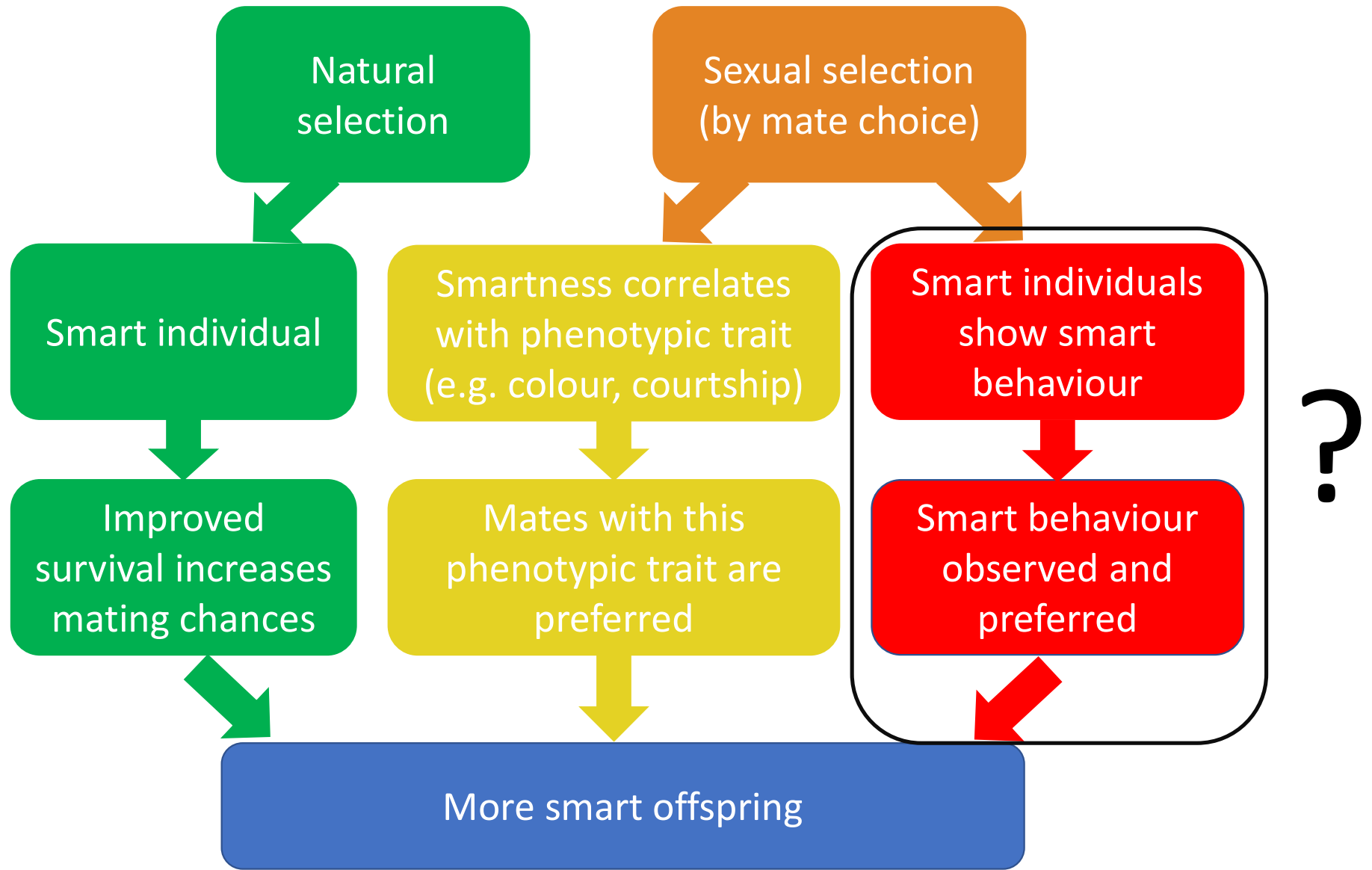
(ten Cate & Fullagar, 2021, Proc R Soc B)

Vocaal leren

Cognitive vermogens: slimme vogels?

Experiment

(Chen et al., 2019, Science)

- Zijn 'slimme' mannen aantrekkelijker partners?
- 'Slim': openen van puzzelboxen om toegang tot voedsel te krijgen.
- Waarom parkieten:
  - imiteren manier van openen (Mottley & Heyes, 2003; Mui et al., 2008).
  - cognitieve competenties: bijv. leren van abstracte regels (Spierings & ten Cate, 2016).

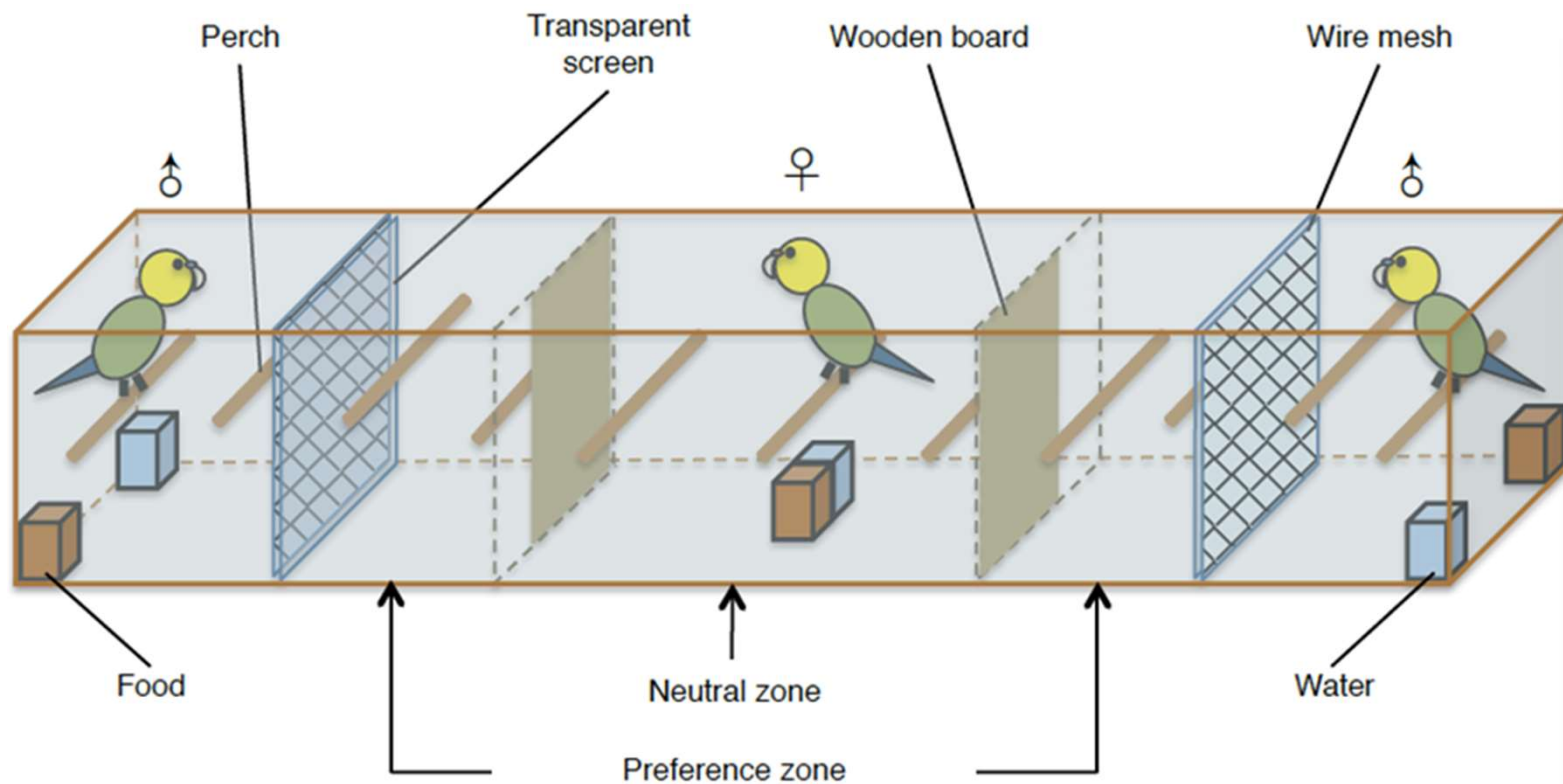
Jiani Chen

兰州大学生态学创新研究院

INSTITUTE OF INNOVATION ECOLOGY, LANZHOU UNIVERSITY

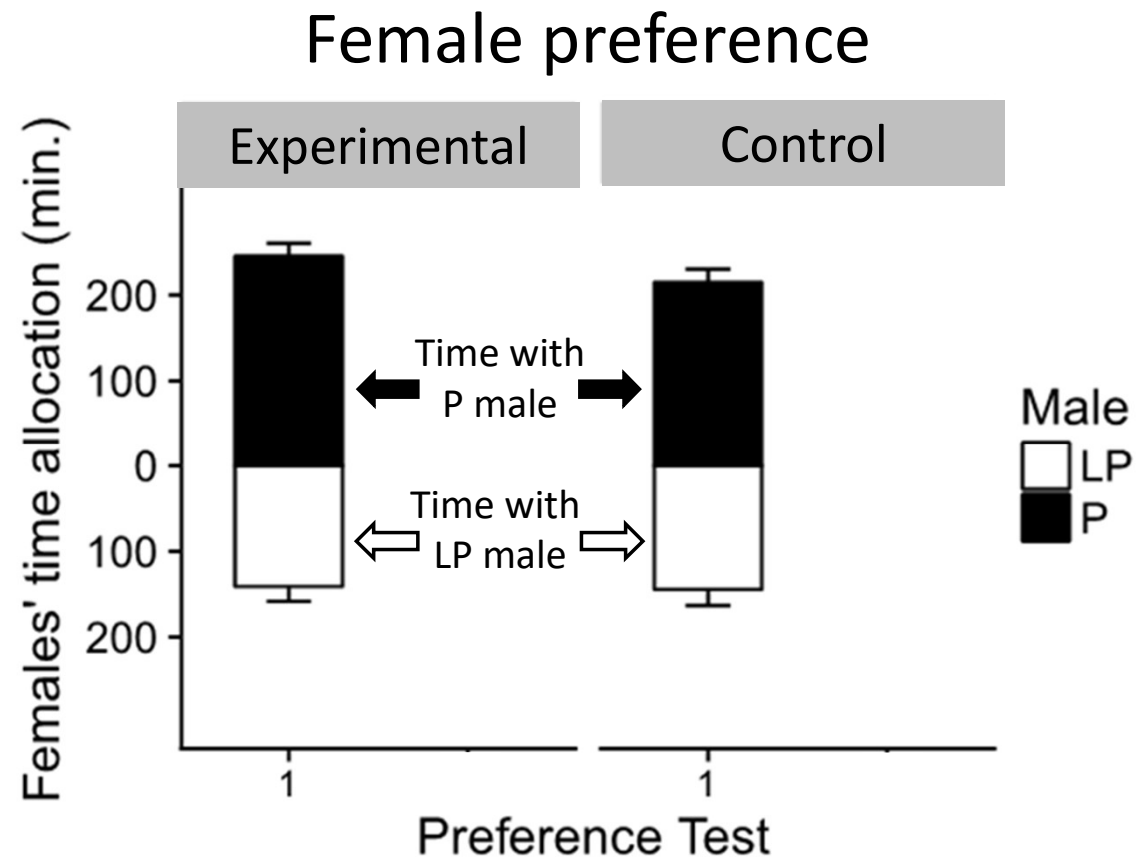
Fase 1: voorkeurstest van vrouwen

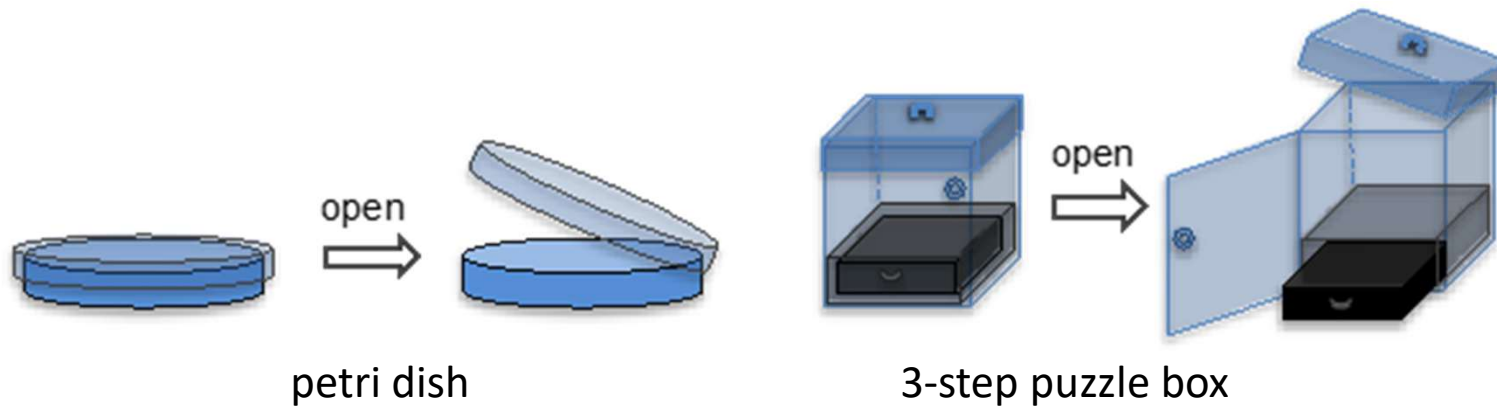
Voorkeur: tijd bij mannen

Fase 1: voorkeurstest van vrouwen

- Aantrekkelijkste man (Preferred): P man
- Minder aantrekkelijk (Less preferred): LP man
- Vrouwen verdeeld:
  - Experimentele groep
  - Controle groep

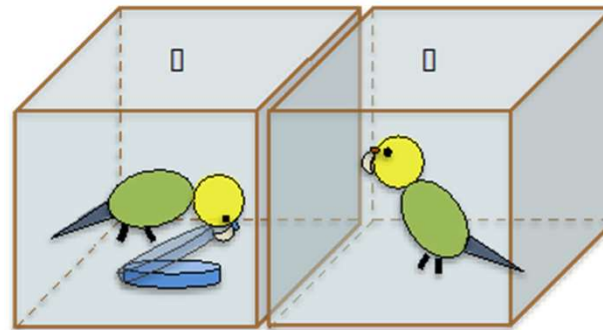
Fase 2: LP mannen slimmer maken....

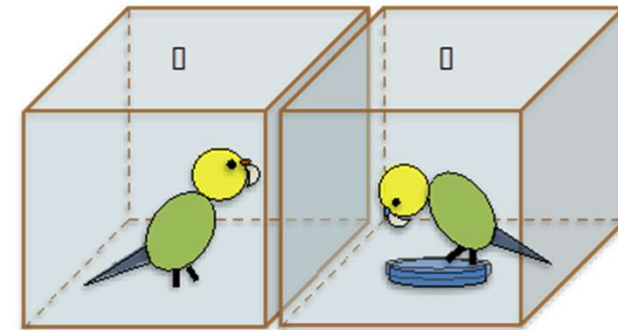
- Training: open maken van puzzelboxen.
- P mannen: geen training.

Fase 3: wat vrouwtjes te zien krijgen

- Experimentele vrouwen zien:
  - LP man boxen openen.
  - P man die er niet in slaagt boxen te openen.
- Controle vrouwen zien:
  - LP man met voedsel.
  - P man met leeg voedselbakje.

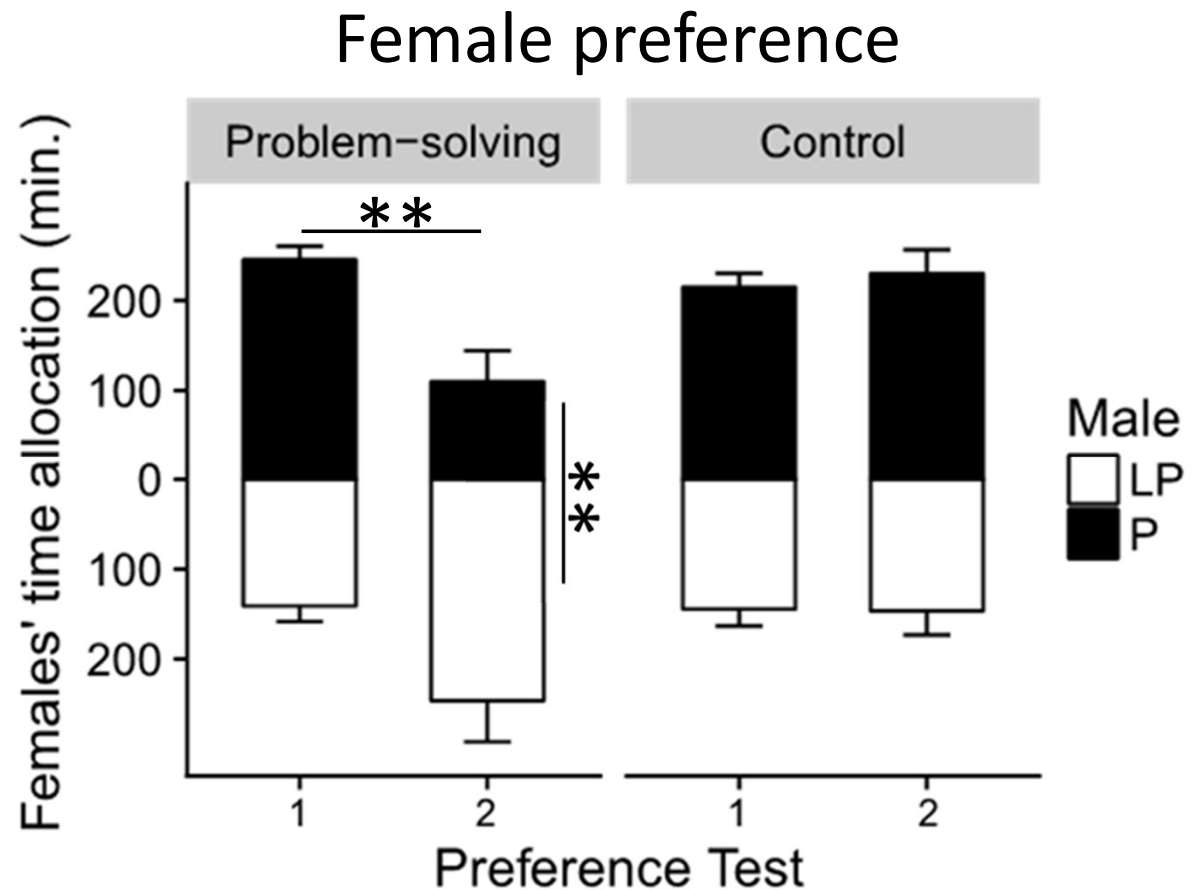
LP male

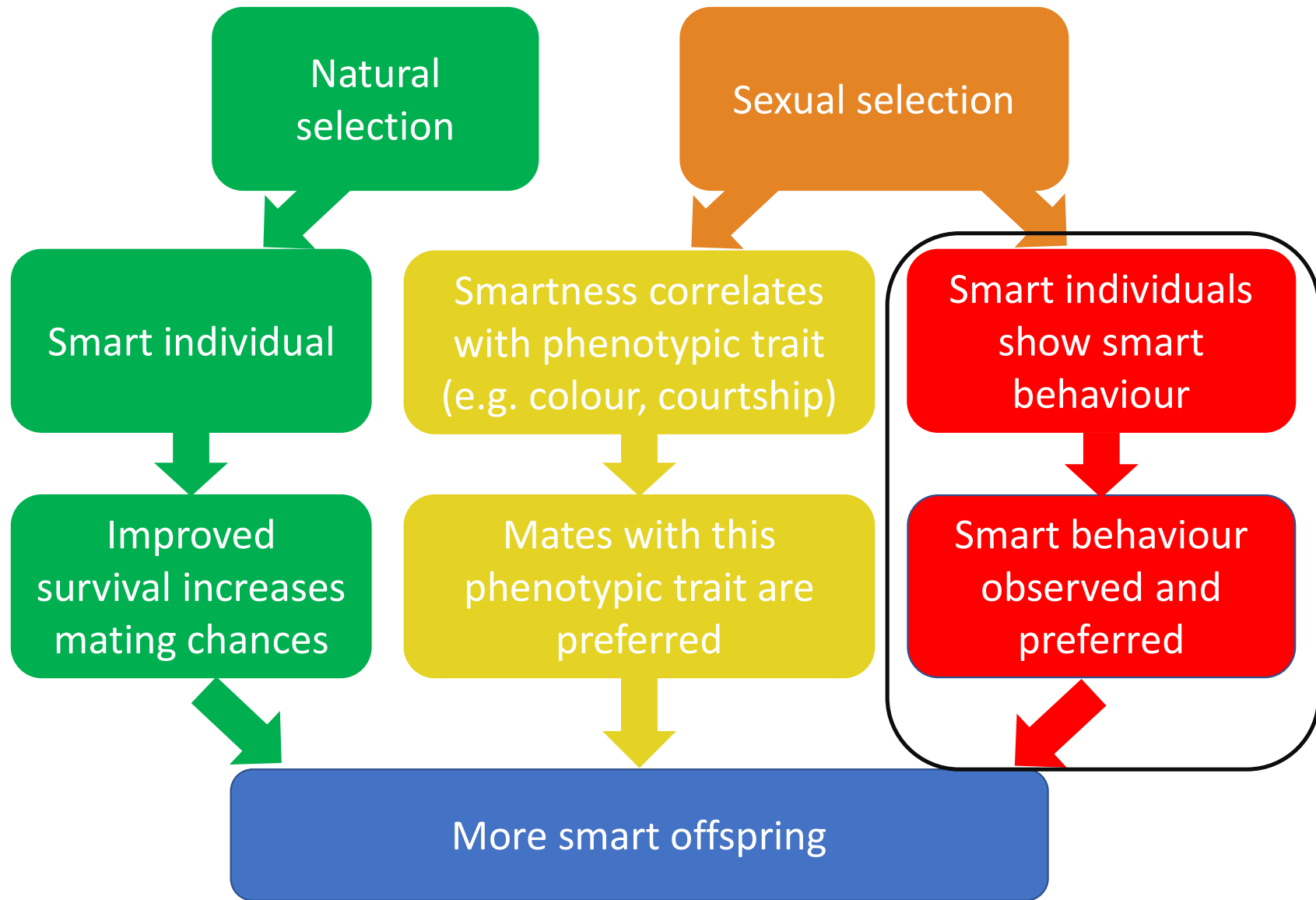

P male

Fase 4: voorkeur van vrouwen na zien van 'probleemoplossend vermogen'

- Herhaling van Test 1 - zonder puzzelboxen!
- LP man is aantrekkelijker geworden.
- Niet in de controle groep.
- Slimme mannen worden aantrekkelijker partner!

Dank u!
Vragen?

Mocking Bird MIMUS POLYGLOTTUS (Linn.) Male (Female 2). Female (Immature) plumage. © 1891. Printed and Colored by Cassell.

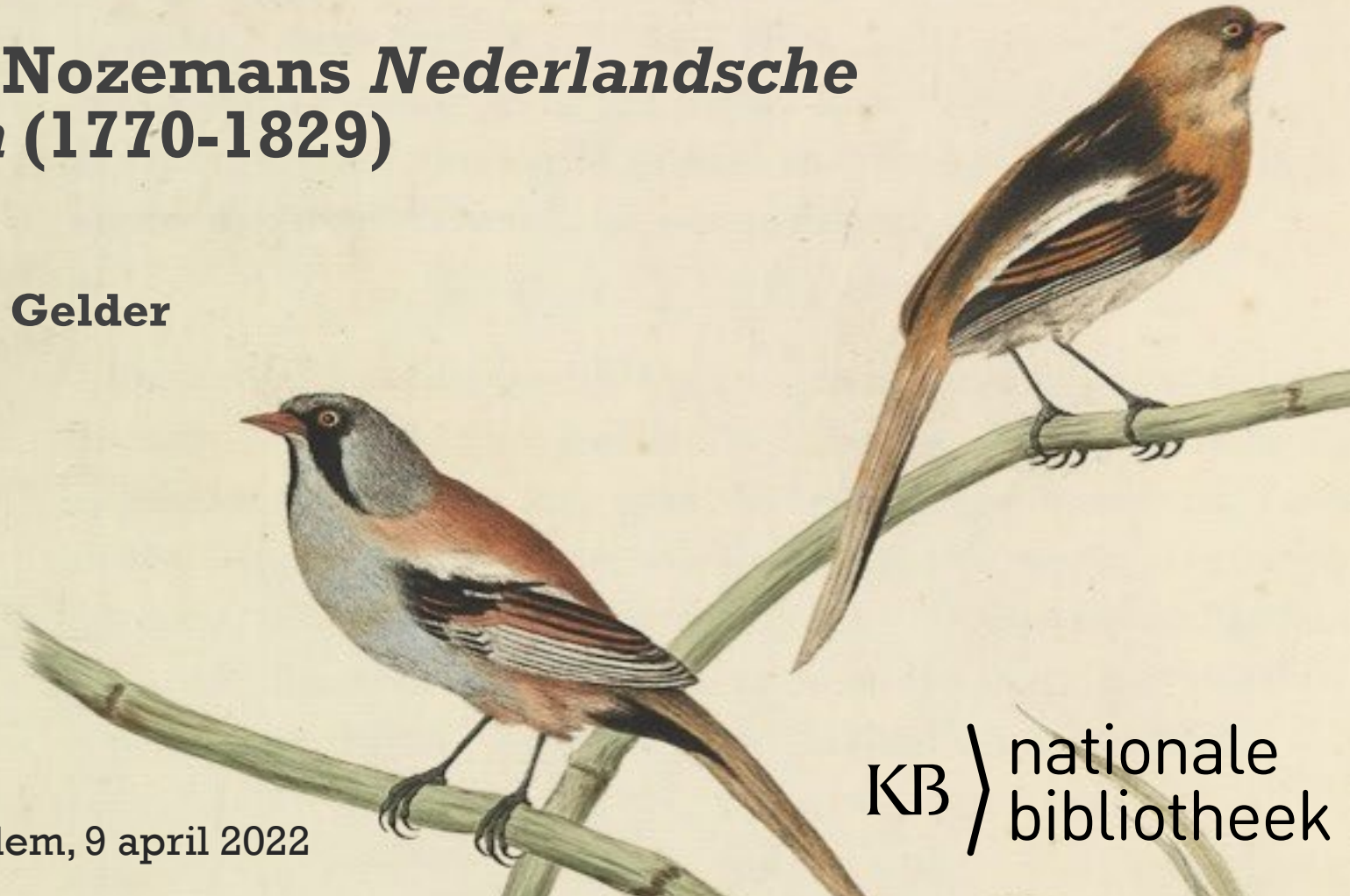

Van vreemd naar vaderlands

PARUS, Biarmicus.

Sepp & Nozemans *Nederlandsche
vogelen* (1770-1829)

Esther van Gelder

KHMW Haarlem, 9 april 2022

KB } nationale
bibliotheek

Nationale natuur

Inheems, uitheems, ingeburgerd

Gewenst, invasief, beschermd

Relatie mens-natuur

Sinds wanneer waarderen we onze 'eigen' soorten het meest?

Ca. 1900 'biologisch reveil'

Opkomst natuuronderwijs en
natuurbescherming (Heimans & Thijsse)

→ Verbonden met nationale identiteit,
historisch besef, veranderend landschap

met natuur monumenten natuur behouden

De natuur wordt steeds meer bedreigd
door de ontwikkeling van de mens. Het
is nu tijd om deze natuur te beschermen.

De natuurmonumenten zijn een
rekening voor de natuur die de
natuur in onze natuurgebieden terug te
brengen.

De wet van 1910 heeft
de 'natuurmonumenten' die u misschien
in het belang van ons land belangrijk
zijn.

'natuurmonumenten', die verwijzing naar de
natuur van ons land. Het is belangrijk
om de natuur van de natuur van de
natuur te behouden.

De wet van 1910 heeft
de 'natuurmonumenten' die u misschien
in het belang van ons land belangrijk
zijn.

De wet van 1910 heeft
de 'natuurmonumenten' die u misschien
in het belang van ons land belangrijk
zijn.

natuurmonumenten
herengracht 540 amsterdam giro 9933

130 jaar eerder...

3 publicatieprojecten over de 'Nederlandse' natuur

- *Nederlandsche insecten* (171 dln., Amsterdam 1762-1860/1925)
- *Nederlandsche vogelen* (5 dln., Amsterdam 1770-1829)
- *Flora Batava* (28 dln., Amsterdam 1800-1934)

150 jaar eerder...

3 publicatieprojecten over de 'Nederlandse' natuur

T E A M S T E R D A M,
By JAN CHRISTIAAN SEPP, BOEKVERKOPER.

Jan Christiaan Sepp (1739-1811)

Opleiding tot graveur bij zijn vader Christiaan Sepp (1710-1775)

Wetenschappelijke illustraties voor (doopsgezinde) uitgeverij als Tirion, Bosch, Houttuyn

1754.
 No. I.
 Fig. a. geteekend d. 19. Mey.
 Fig. b. geteekend d. 9. Juny.
 Fig. c.

Van dere Ruyzen hebben wy eene goede quantiteit op de Peere bomen gevangen, de eersten den 10. Mey, van grootte als Fig. a. weder zyn ze tot de grootte als Fig. b. gekomen; wy hebben derelven ook op de Hagedoornen en Mispelbomen gevonden. Ze hebben begonnen zich intespinnen den 14. Juny en volgende dagen, de eerste die zich ingespinnen heeft, is den 25. dito in een Poppetje veranderd. Den 21. Septemb. de eerste Cappel uitgekomen.

Dere Ruyzen hebben wy aan de Haarlemmer Duinen gevangen, den 23. Mey en noch 14. den 20. dito, en niets anders willen eeten als het hiernevens afgebeeld, daarop wy ze ook gevangen hebben. Ze hebben begonnen zich intespinnen den 17. Juny en vervolgens, den 20. dito is de eerste geweest is, in een Poppetje veranderd. Fig. a. ver. Spinzel of Zakje. Fig. b. het Poppetje. De eerste Cappel 12 July uitgekomen uit het Poppetje, dat het eerst veranderd.

Dere den 28. Mey aan de Haarlemmer Duinen gen op hetzelfde Kruid, als het voorgaande No. II hebben bevonden, dat ze ook Mispelbladen eet; ze is zeer vreesachtig, krullende, op het minste gerucht zich voort in malkander. Ze heeft wel gegeten, is ook een maal by ons verveld, en nochtans den 20. Juny gestorben.

Veldonderzoek naar rupsen en vlinders in de omgeving van Amsterdam & Haarlem

“Pray can you send me Sepps work? [...]. **I think it is the highest finished work I ever saw.**”

Dru Drury aan P.S. Pallas, 30 maart 1765.
British Museum of Natural History

Christiaan Sepp, *Beschouwing der wonderen Gods, in de minstgeachte schepzelen, of: Nederlandsche insecten I* (Amsterdam: J.C. Sepp 1762)

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

Tab. II.

NEDER-
LANDSCHE
VOGELN.

1000-6
1778

NEDERLANDSCHE V O G E L E N ;

VOLGENS HUNNE HUISHOUDING,
AERT, EN EIGENSCHAPPEN BESCHREEVEN

DOOR

CORNELIUS NOZEMAN,
LEERAER DER REMONSTRANTEN,
EN MEDE-DIRECTEUR VAN 'T BATAVIËSCH GENOOTSCHAP
DER PROEFONDERVINDELYKE WYTSBEGERTE
TE ROTTERDAM;

ALLE NAER 'T LEEVEN GEHEEL NIEUW EN NAEUWKEURIG
GETEKEND, IN 'T KOPER GEBRAGT, EN NATUURLYK
GEKOLEURD

DOOR, EN ONDER OPZICHT VAN

CHRISTIAAN SEPP EN ZOON.

TE AMSTERDAM,
BY JAN CHRISTIAAN SEPP, BOEKVERKOPER.
MDCCLXX.

Cornelius Nozeman (1712-1786)

- Remonstrants predikant
- Verlicht burger
- Schrijver & 'liefhebber'

Mede-oprichter van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen (1752)

Wetenschap 'Pro deo et patria'

ZAAL DER NATUURKUNDE
IN HET GEBOUW der MAATSCHAPPY FELIX MERITIS
BINNEN AMSTERDAM.

SALLE DE PHYSIQUE
DANS L'EDIFICE de la SOCIÉTÉ FELIX MERITIS
A AMSTERDAM.

NEGENTIENDE DEEL.

Prijswinnaar HMW, 1769

‘Antwoord op de vraage (...): Wat is 'er tot nu toe over de Natuurlijke Historie van ons Vaderland geschreeven? Wat ontbreekt 'er nog aan? En, welke is de beste wijze, waarop de gemelde geschiedenis zoude dienen geschreeven te worden?’

“de verkiezing en smaek van de meesten onzer Vaderlandsche Beminnaeren der Natuurlyke Historie viel doorgaens veel gretiger op de Uitheemsche, dan op de Inlandsche voortbrengselen.”

In: *Verhandelingen uitgegeven door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen* XI, 2e stuk (1769) p. 1-60.

Natuurlijke historie 16e-18e eeuw: exotica verzamelen & ordenen

Levinus Vincent, *Wondertooneel der nature* (1706-1715)

Nozemans pleidooi voor hervorming van natuuronderzoek

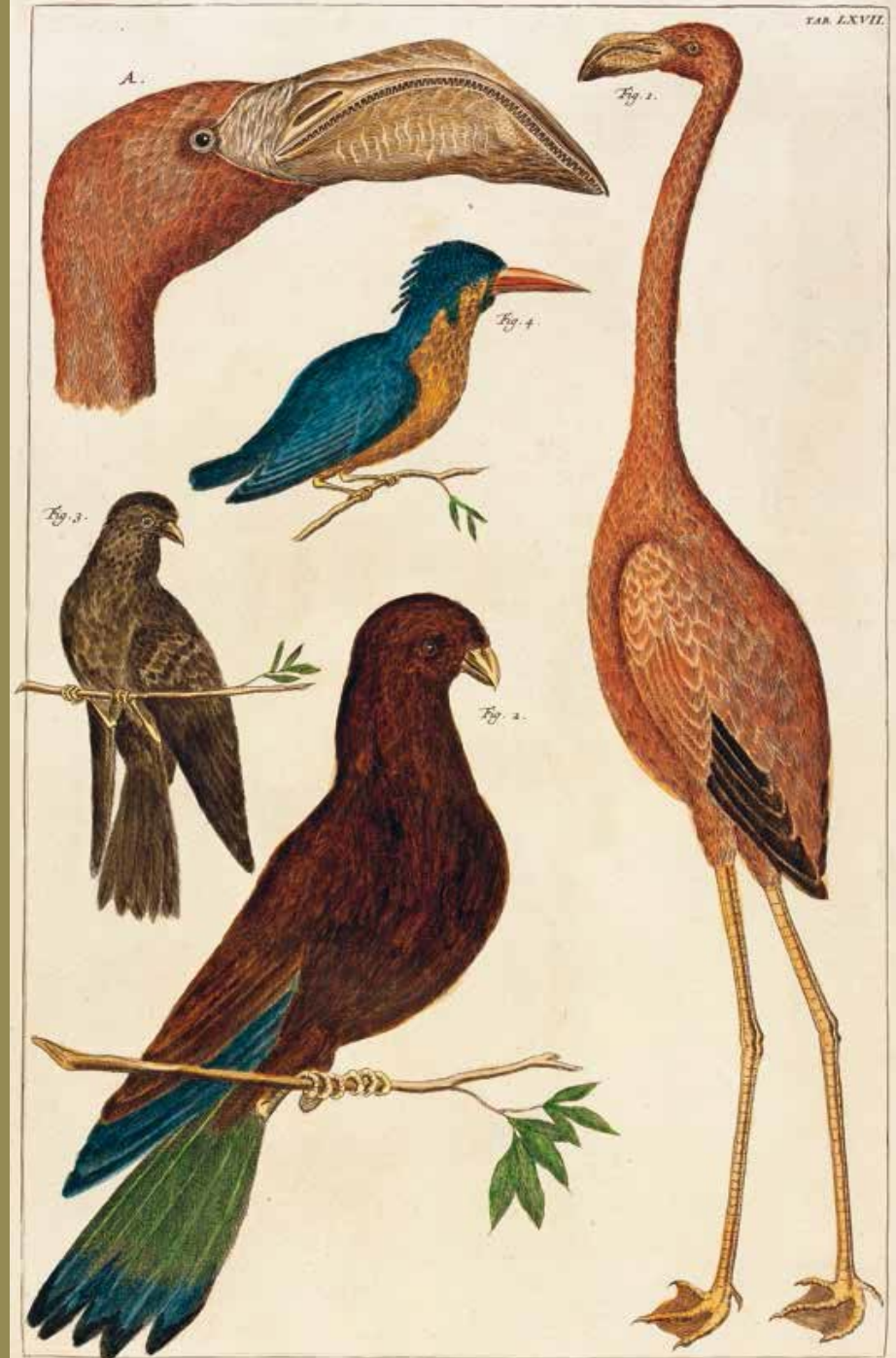
1: “dat het eigener ware, eerst de **Natuurlyke Voortbrengselen van zyn eigen Land** te leeren kennen”

Uitgezogte Verhandelingen I (1757)

2: en te leren kennen “de byzonderheden van hunne **Huishouding (de Ziel der Natuurlijke Historie)**”

Uitgezogte verhandelingen V (1760)

Albertus Seba,
*Naukeurige beschryving van het
schatryke kabinet der voornaamste
seldzaamheden der natuur*
(4 delen, 1734-1765)

Veldonderzoek

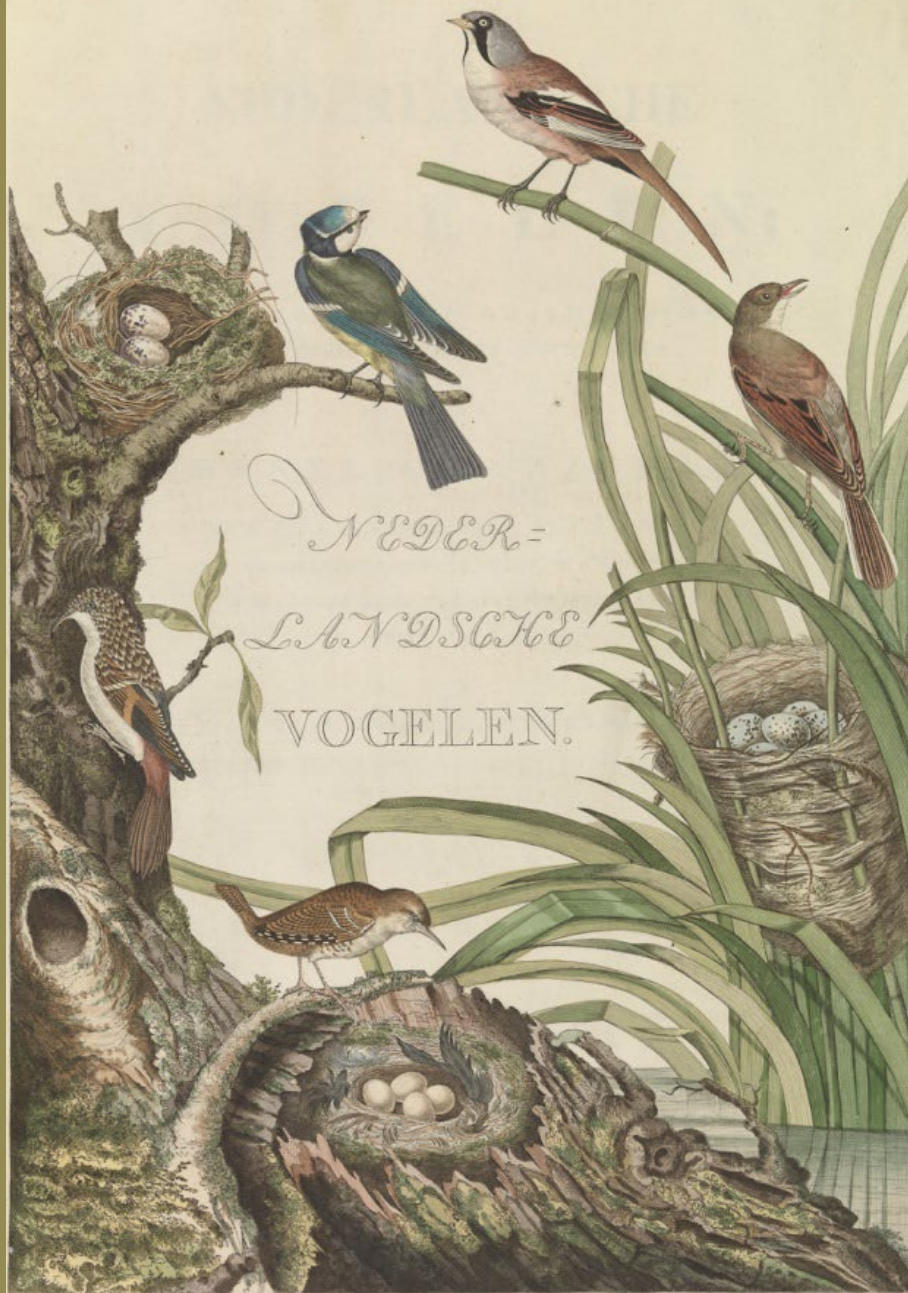
Corn: Nozeman... . Niderlandsche vogelen. Jag: 89. . Wollefoppie polder. . IJsselmeer.

1 Cornelius Nozeman

2 J. Klapmuts

Nozeman in de Wollefoffenpolder, tekening door S. Klapmuts?
(Artis-bibliotheek, Universiteitsbibliotheek UvA)

Nederlandsche vogelen **(5 dln., 1770-1829)**

- Ruim 200 soorten
- 250 handgekleurde gravures
- 67 x 49 cm
- 2,- gulden per aflevering

PARUS CAERULEUS.

RUSTICOLA.

FULICA.

COLYMBUS, Cristatus.

Nesten als bewijs voor nationaliteit

MO TACILLA, Luscinia.

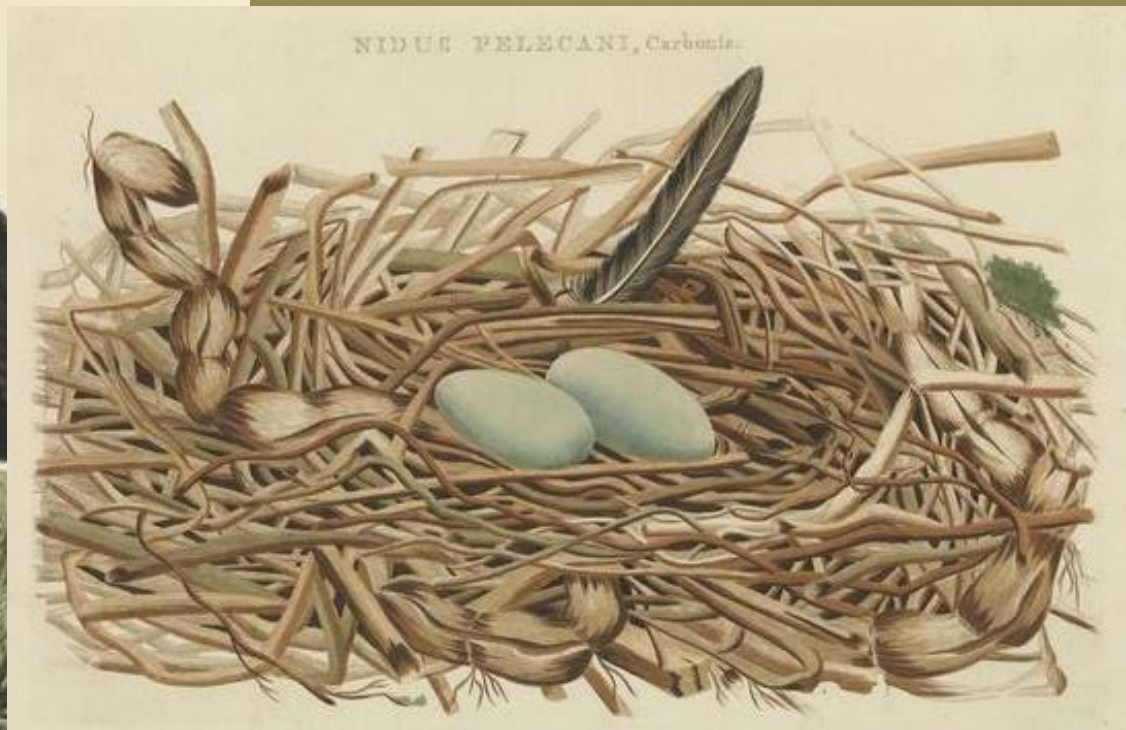

Novus. Auctori suppeditatus est a Viro Nobilissimo. MCCCLXXXIX. et Urbis Harlemensis Senatore &c &c.

PELECANUS Carbo.

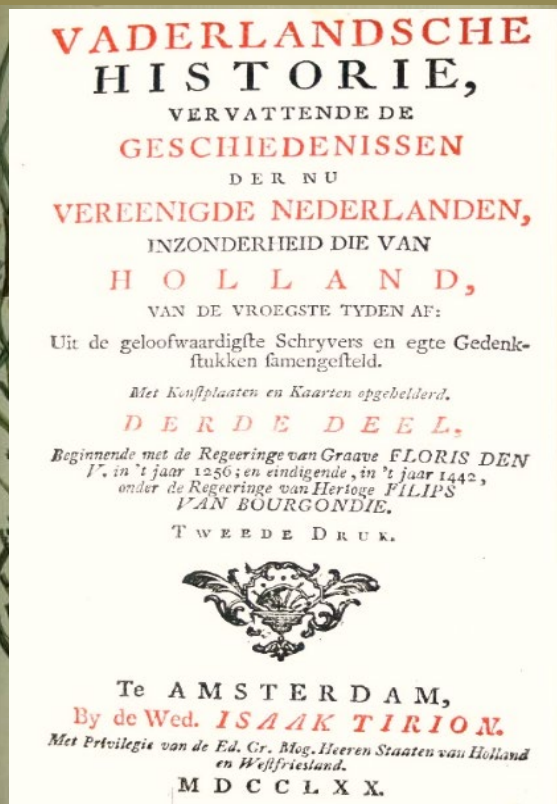

NIDUS PELECANI, Carbo.

1800: Blauwdruk voor een nationale gemeenschap

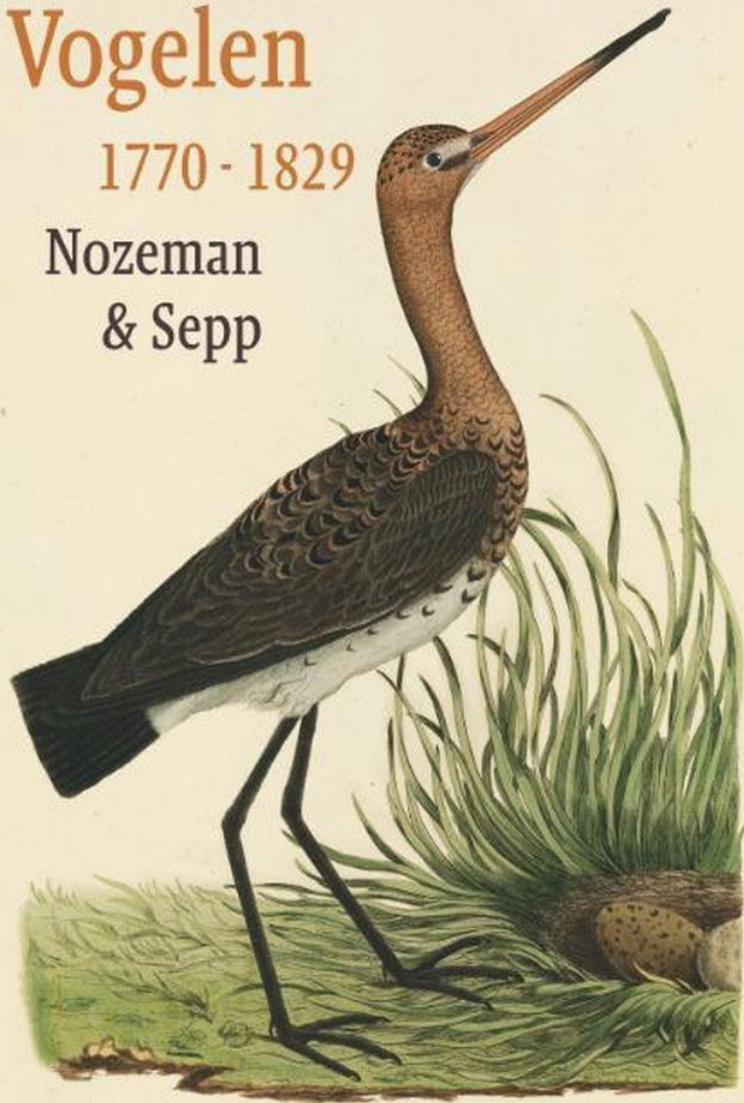
Nationale natuur als cultureel product
naast bijv. nationale geschiedenis en volkenkunde

Nederlandsche Vogelen

1770 - 1829

Nozeman
& Sepp

Dank voor uw aandacht!

Verwacht in 2023:
nieuwe facsimilé-uitgave KB &
Lannoo, *Flora Batava 1800-
1934. De wild planten van
Nederland*

TEYLER'S

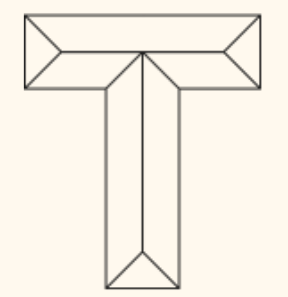
VOGELPRACHT

17 JULI - 9 JANUARI

MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

TEYLER'S

Vogelverbeelding in Teylers Museum

Dr. Eulàlia Gassó Miracle
Conservator Wetenschappelijke
Collecties

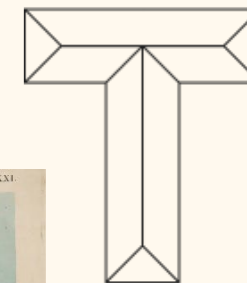
MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

John James Audubon *The Birds of America* [1827 – 1838]

TEYLERS

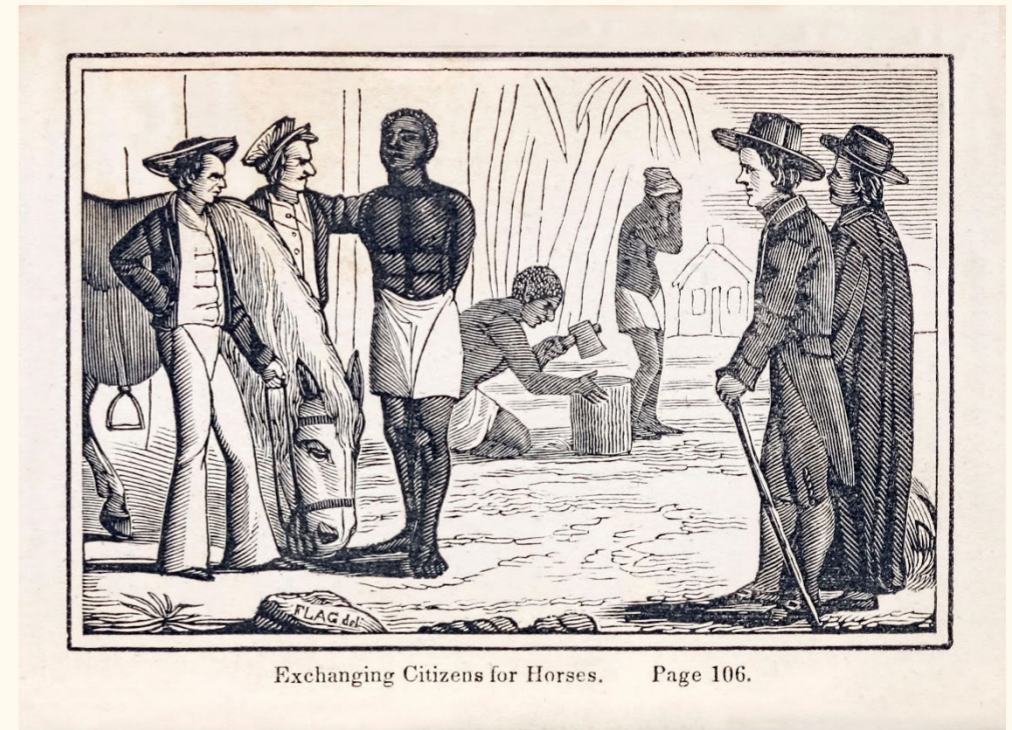
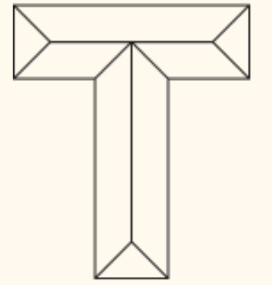
MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

Restauratie Nijhoff Asser

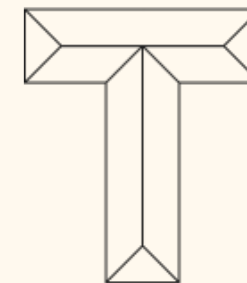

TEYLERS

Exchanging Citizens for Horses. Page 106.

Georges-Louis Leclerc de Buffon
*Histoire naturelle, générale et
particulière des Oiseaux* [1770 – 1783]

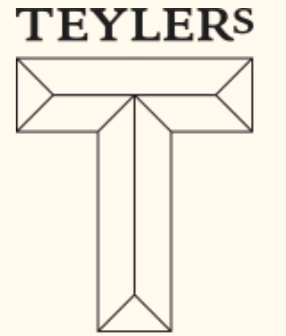
Aert Schouman
Een bonte kraai [1752]

Marcus Catesby
*The natural history of Carolina,
 Florida and the Bahama Islands*
 [1731 – 1743]

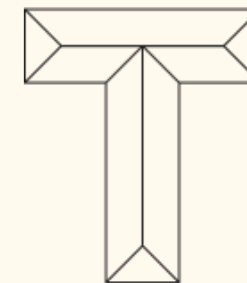

John James Audubon
Birds of America [1827 –
 1838]

Veranderend vogelparadijs

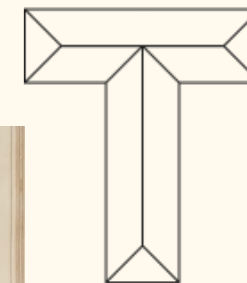

Carolinaparkiet
(bruikleen
Naturalis Biodiversity Center]

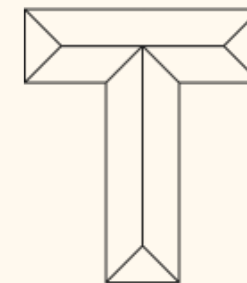
John James Audubon
Birds of America [1827 – 1838]

TEYLER'S

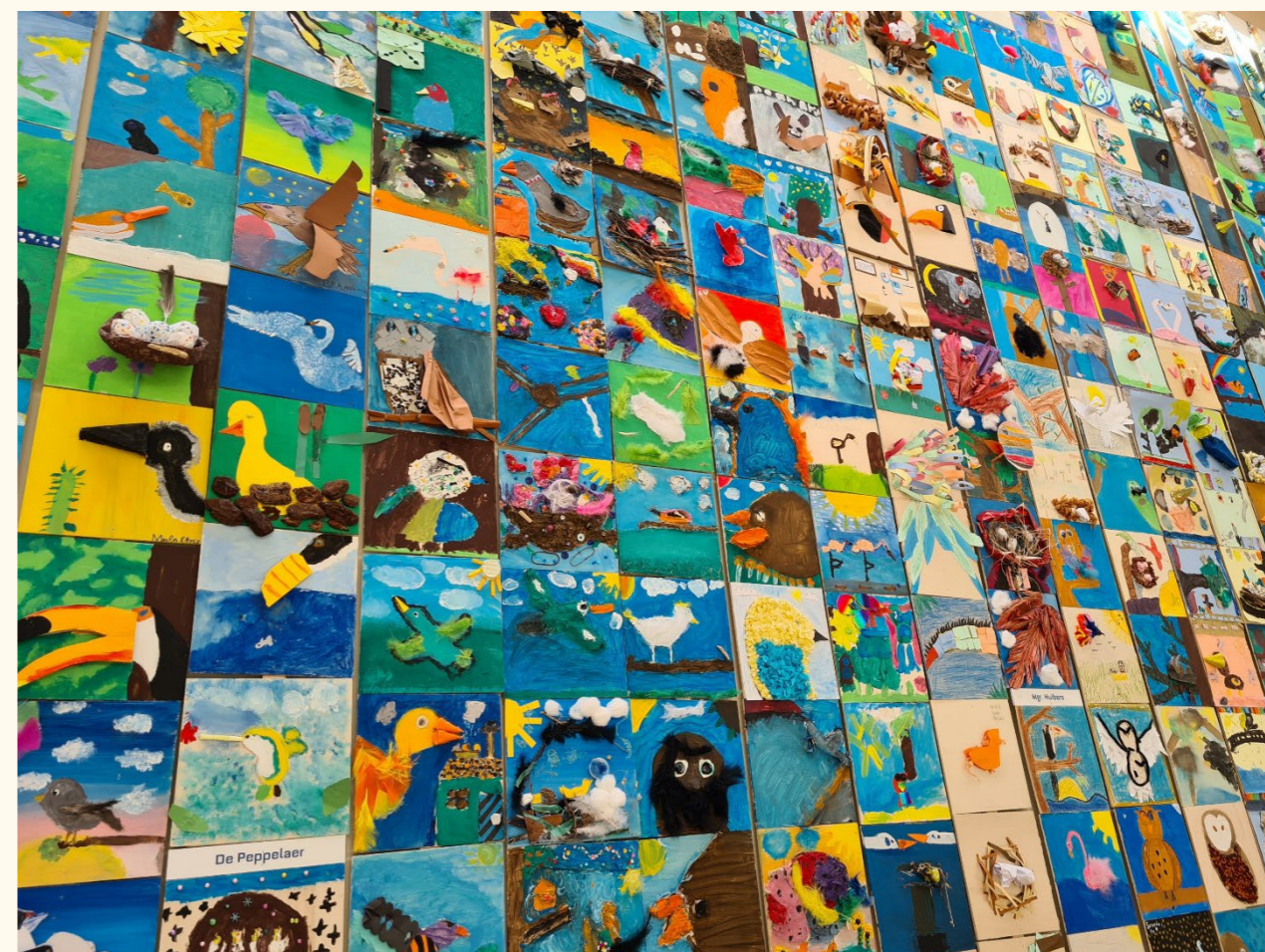
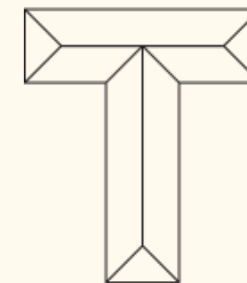
MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

Boekenkabinet

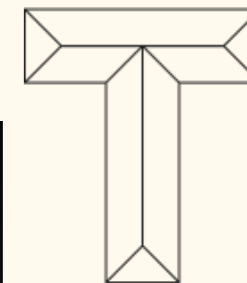

TEYLERS

Educatie

MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

Bruikleengevers

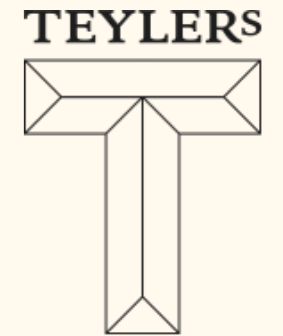
Naturalis Biodiversity Center

Siep van der Lingen

Vogelwerkgroep Gemert

Darwin, Sinke & Van Tongeren

Samenwerkingspartners

Vogelbescherming Nederland
Stichting Vogelonderzoek Nederland (Sovon)

Mogelijk gemaakt door

Ministerie van Onderwijs Cultuur en
Wetenschap
VriendenLoterij
Gemeente Haarlem
Vrienden Fonds en een legaat van Marjon
Rekoert

